

KICSI KÉK ÉKSZERDŐ

HEGEDŰS
BENCE

Az igazi hangszernek lelke van – vallja Hajnal András vattai lelképásztor. Ő volt az, aki kigondolta, hogy a gyülekezet felújítás alatt álló orgonája megjelenésében hasonlítson az új református énekeskönyvhöz. A vattai reformátusok egyedülálló hangszeréről készült riportból kiderül az is, milyen kritikával illette az orgonát a gyülekezet.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Vatta község neve ismerős lehet azoknak, akiket az iskolában érdekelt a történelem. Itt látta meg a napvilágot 1812-ben Szemere Bertalan, a Magyar Királyság második miniszterelnöke. Születésének évére még nem készült el a falu új református temploma: bár már 1801-ben elkezdték építeni a 240 személyes, sík mennyezetű, építészeti túlzásoktól mentes épületet, csupán 1814-ben adták át. Tornyának felépülésére majd' száz évet kellett várni, végül 1892-ban készült el. Ezt a dátumot a régi vattaiak fel is festették a torony alatti bejárat fölé. Szemere Bertalan ezt már nem érthette meg, mint ahogy nem hallhatta a templom 1884-ben készült orgonájának hangját sem.

VILÁGHÁBORÚ, KARTONSÍP

A vattai reformátusok orgonája a második világháborúban súlyosan megsérült, majd néhány év után teljesen elnémult. – Kevés információnk van a hangszer történetéről. A második világháborúban elszenvedett súlyos sérülésről tudunk, akkor a homlokzati tükkörben álló sípok mind elvesztek, a gyülekezet pedig a háború után bedeszkázta az üresen tátongó részeket, viszont az orgona főbb elemei még benne voltak a hangszertestben – magyarázza Hajnal András lelképásztor.

A néma orgona felett később a "keselyűk" is elkezdtek körözni: egy névtelen levő ajánlatot tett az egyházközségnek az orgonaszekrény teljes belső tartalmára, cserébe pedig homlokzati sípokot utánzó műanyag és kartonpapírból hajtogatott hengereket ajánlott fel. A gyülekezet elfogadta a furcsa alkut, és bár tény, hogy a karzat látványra mutatósabb lett, az orgonából csak a külső keret maradt meg.

Talán így is maradt volna még hosszú ideig, ha nem érkezik Vattára és a szomszédos Borsodgesztre szolgálni Hajnal András és a kántorként, zenetárnként dolgozó felesége, Hajnal-Farkas Zsófia, akik különös kapcsolatot ápolnak a zenével.

ÚJRA SZÓL AZ ORGONA, DE MÁSKÉPP

– Amikor 2012-ben idekerültünk, azzal kezdtük a szolgálatunkat, hogy felvetettük: vegyünk olyan hangszert, amellyel szépen lehet kísérni a gyülekezeti éneklést – emlékezik vissza Hajnal András. – Egy ütött-kopott kis harmónium állt a templomban, alig lehetett rajta játszani. A fújtatója ki volt lyukadva, folyton foltozni kellett – veszi át a szót Hajnal-Farkas Zsófia. – Akkor jött az ötlet, hogy vegyünk új hangszert, amelyen jól lehet játszani – teszi hozzá.

A gyülekezet gyűjtést szervezett, szinte egy hónap alatt összejött háromszázhuszezer forint, ebből jó minőségű, használt, elektromos – de nem digitális – orgonát vásároltak. – Már akkor is úgy éreztem: bár most szép hangszere lett a gyülekezetnek, de majd ha lehetőség adódik, jó lenne igazi orgonára szert tenni – vallja be Hajnal András.

Addig is az analóg orgonát a karzat alá állították, a hozzá tartozó hangfalakat behelyezték az üresen álló orgonaszekrénybe. – A hangzás így pontosan olyan volt, mintha a sípos orgonából jönne a hang – mondja a lelkész.

FELCSILLANÓ REMÉNY

A régi-új hangszer kilenc évig szolgált, mígnem 2021-ben a vattai reformátusok előtt is megnyílt a pályázati lehetősé-

ség: orgonafelújításra kaphattak vissza nem térítendő támogatást. – Végül hárommillió forintot nyertünk a hangszer rekonstrukciójára. Ezt a gyülekezet 2,4 millió forinttal egészítette ki – tudtja Hajnal András. Az események ekkor gyorsultak fel igazán.

Az első lépés a felújítást végző orgonaépítő szakember kiválasztása volt. A presbitérium választása Meggyesi Ádámra esett. – A másik szolgálati helyemen, Borsodgeszten 2019-ben újítottuk fel az orgonát, ezt szintén ő végezte. Munkájával nagyon meg voltunk elégedve, ezért Vattára is őt hívtuk el – indokolja a döntést a lelkész.

Ezzel párhuzamosan elkezdődött a régi orgonaszekrény felújítása, a feladatokkal a vattai eklézsia tagját, Csécsi László asztalost bízták meg. Neki sem ez volt az első ilyen feladata, ugyanis a borsodgeszti orgonafelújítás famunkáit is ő végezte.

KÉKSÉG

Az, hogy az orgona kék színű legyen, először Hajnal András fejében fordult meg, ötletét a presbitérium elé tárta. A tagság először idegenkedett az elképzeléstől. – Messzire nyúlnak vissza a szálak a kék színnel kapcsolatban – kezd bele a lelkész. – Ausztriában voltunk nászúton a feleségemmel 2011-ben, s az egyik ajándéküzletben megláttunk egy kis orgona alakú, kék zenedobozt. Szerettük volna megvenni, de drágább volt, mint amennyi pénzt az egész nyaralásra magunkkal vittünk, fotót viszont készíthettünk róla. Már akkor azt gondoltam, hogy milyen jó lenne egy ilyen kis kék zenedoboz nekünk is. Aztán mivel a templomban minden a barna meg a sárga árnyalataiban játszik, felvetet-

BOZ

tem a presbitériumnak: mit szólnának a kék árnyalathoz. Csak egy presbiter volt, akinek tetszett az ötlet, pedig még látványtervet is készítettem barna és kék orgonával – emlékezik vissza.

Végül abban maradtak, hogy a járt utat ne hagyják el a járatlanért, így a barna mellett döntöttek. Festékp próbák következtek, de sehogy sem sikerült olyan barna árnyalatot találni, amely illett volna a karzat színéhez. – Hiába választottunk ki egyet a színskáláról, az a nagyobb felületen valamiért másképp mutatott. Több próbálkozás után ők maguk is érezték, valami más színnel kéne próbálkozni, úgyhogy rábólintottak a kékre – idézi fel a lelkész.

Mindezekkel párhuzamosan Csécsi László elkezdte a felújítási munkát az orgonaszekrényen. – Fel kellett állványozni a karzatot, a felújítás, mint a legtöbb esetben, itt is a csiszolással kezdődött – mondja a mester. Ahogy fogyott a csiszolóvászon, úgy tárult fel az orgona múltja. – Több festékréteget is le kellett szedni róla, utána jött az igazi meglepetés, az indigókék szín – számol be felfedezéséről a szakember.

– Kék volt az orgona eredeti színe. Elöntött bennünket a kíváncsiság, így kisebb kutatómunkába kezdtünk a templomban. László a karzatot is megcsiszolta egy kevésbé látványos helyen, és kiderült, a karzat is kék volt. Sőt, ha most körbenézünk a templomban, némelyik padon, ahol fel van pattogva a barna festék, szintén látszik a kék szín – mutat körbe Hajnal András. Sejtése szerint a templomudvarban álló melléképület ablak- és ajtókereteit ugyanezzel a kék színnel festhették le az elődök. – Egy nagyobb restaurálás folyamán biztosan érdekes dolgok látnának napvilágot – véli.

– Még azelőtt választottuk ki a kék színt, hogy kiderült, korábban ilyen színű

FÜSTBE MENT TÖRTÉNELEM

Hajnal-Farkas Zsófia tősgyökeres vattai. Még kislány volt, amikor a gyülekezet egy nagytakarítása folyamán a lelkesi hivatalban található régi iratokat,

feljegyzéseket, jegyzőkönyveket, de még a legrégebbi anyakönyveket is egymás hegyére hányták és meggyújtották. – Fogalmunk sincs, miért tették, miért semmisítették meg az eklézsia múltját – ad hangot értetlenkedésének Hajnal András. Talán a nagy rendrakás közepette az összképbe nem fért bele a sok rongyos szélű könyv meg a papírhegy. Azt, hogy 1814-ben lett kész a templom, és hogy tizennégy évig tartott az építkezés, csak azért tudjuk, mert találtam róla feljegyzést a sárospataki levéltár anyagai között.

Csécsi László

volt az orgona. S hogy még érdekesebb legyen: amikor egymás mellé tettük a régi kéket, meg amit kiválasztottunk, azt láttuk, hogy közel azonos a kettő árnyalata. Nagyon jól jött ki a lépés.

AZ ORGONA ARCAI

Mindeközben Csécsi László rendületlenül dolgozott a száznegyven éves orgonaszekrény felújításán, ezzel egyidőben Meggyesi Ádám egy másik helyszínen az orgona építésén fáradozott. – Nem is tudott volna itt munkálkodni, mert a csiszolás hatalmas porral jár. Centi vastagon állt a por a templomban – mondja a szakember, akinek legalább kétszáz munkaórájára volt szükség ahhoz, hogy az orgonaszekrény elnyerje végső kinézetét. – Pedig segítségem is volt, mert női kezek segítettek csiszolni az apró, kis mintákat.

A korábbi festékrétegek leszedése nemcsak a kék színt, hanem más emléket is előhozott az orgona történetéből. Hajnal András szerint az orgonának az elmúlt évszázadban három variánsa létezhetett. A legutolsó átfestéskor sötét- és világosbarna színek váltakoztak, és felirat is olvasható volt a hangszeren: „Tasnádi József és neje, Cseh Zsuzsanna ajándéka – 1884.” A második variáns egytónusú sötétbarna színű volt, míg a harmadik, az eredeti állapota volt a kék szín. Ezen a festékrétegen fehér feliratot is találtak: „Isten dicsőségére ké-

szíttette Tasnádi József és neje, Cseh Zsuzsanna – 1884.”

HASONLÓSÁG

A templomba lépve már az első pillanatban feltűnik a hasonlóság az újjászületett vattai orgona megjelenése és a 2021-ben kiadott új református énekeskönyv borítója

között, s ez nem a véletlen műve.

– Szerettünk volna egy kicsit visszatérni a gyökerekhez, de hozzátenni a hangszerhez a jelenünket is. Itt mindig úgy zajlottak a felújítások, meg szerintem más gyülekezetben is, hogy amikor éppen hozzányúlt a templomához a közösség, hozzátette a jelenét. Ezért igazítottuk az orgona jelenlegi arculatát a mi jelenünkhöz, amelynek része az új énekeskönyv. A hangszerszekrényen sötétebb kék árnyalatban megjelenik az olajfaág, akárcsak az énekeskönyvön, és látható rajta a nyolcágú aranycsillag is. Ez utóbbi pedig remekül harmonizál a templom mennyezetét díszítő, szintén nyolcágú csillagokkal – mondja Hajnal András. S mint jelzi: csillagok eddig is ékesítették az orgonát, csak azok nem nyolc-, hanem tizenkét ágúak voltak.

AZ ORGONÁRÓL

Meggyesi Ádám közben megtalálta a megfelelő méretű orgonát, amelyet a szekrény felújítási munkálatai után épített be az évtizedek óta üresen álló dobozba. – A mester választása egy négyregiszteres, egymanuális, pozitív orgonára esett, azaz nincs alsó pedálsora, mint ahogy valószínűleg az eredetinek sem volt. Méretéhez képest viszont viszonylag sok, több mint háromszáz sípja van – részletezi Hajnal András. Úgy érzi, az orgona hangja és külleme jól harmonizál egymással.

A lelkész beszámol arról is, hogy a régi-új hangszert a gyülekezet is hamar megszerette. Illeték némi kritikával is: túl halk. – Ebben mi vagyunk a hibásak – ismeri el a lelképásztor. – Tudniillik az elektromos orgonán jó hangosra volt tekerve a hangerő, úgy használtuk kilenc évig, és a gyülekezet megszokta.

– Bár sok érv szól az elektromos vagy digitális hangszerek mellett, mert könnyebb azokat hordozni, nem kell hangolni őket, viszont lehet transzponálni a zenei eszközöket, azaz a gyülekezet énekhangmagasságához igazítani a hangjukat, de amikor leülök egy elektromos hangszerhez meg egy „igazihoz”, akkor azt érzem, hogy az utóbbi a lelkemhez szól – vallja Hajnal András.

Hajnal-Farkas Zsófia szerint a játékerzet is más egy sípos orgonán, mint egy elektromoson. – Közelebb kerül rezgésben az emberhez – próbálja szavakba önteni az érzést a gyülekezet kántora, milyen a felújított orgonán játszani.

JÖJJ, MONDJUNK HÁLASZÓTI!

Az elmúlt időszakban nemcsak az orgona újult meg a vattai templomban, hanem maga az épület is. A pandémia alatt elkészült felújításért az akkori járványügyi szabályok miatt nem tarthattak hálaadó istentiszteletet. – Ezért arra gondoltunk, hogy még ebben az évben tartunk közös hálaadó alkalmat, amelyen a templom felújítása mellett az újjászületett orgonáért is köszönetet mondunk. Nincsenek még konkrét tervek. Azt sejtjük: orgonaművészt kérünk majd fel az istentiszteleti szolgálatra, hogy a hangszert és a benne rejlő hangokat bemutassa a gyülekezetnek – tekint előre Hajnal András. A lelkész elmondja azt is, hogy azért sem önálló orgonaesttel szeretnék felavatni az új zeneszerzőt, mert „nem akarjuk a komolyzenét intravénásan adagolni a vattaiaknak, akik évente egy-két orgonakonzertre azért biztos szívesen eljönnek”.

■ FOTÓ: ZELENKA ATTILA